

România și Uniunea Energetică

– sfârșitul autarhiei, problema companiilor de stat și alte câteva teme de reflecție

I. Propunerea poloneză – răspunsul la criza din Est

Uniunea Energetică Europeană este, poate, cel mai important proiect politic propus de actualul Președinte al Consiliului European și fost premier al Poloniei, Donald Tusk. Propunerea a venit înaintea de preluarea funcției europene și a fost răspunsul Poloniei la criza din Est. De fapt, o tentativă de a întări poziția de negociere a membrilor UE pe dosarul energie, în fața Rusiei. De altfel, în cercurile din Bruxelles i s-a reproșat proiectului Uniunii Energetice în forma Tusk că ar fi "polono-centric"¹ și că ar fi ținut cont doar de o viziune a unui stat estic dependent de Rusia. Este probabil principalul motiv pentru care de la propunerile Tusk până la poziția oficială a Comisiei, exprimată în comunicarea din 25 februarie, unele idei și ceva din ambiția proiectului s-au pierdut pe drum.

Ideea unei uniuni energetice a fost vehiculată încă din 2010 de către fostul președinte al Comisiei Jacques Delors, într-o declarație comună cu președintele atunci în funcție al Parlamentului Jerzy Buzek². Declarația prelua ideile și recomandările dintr-un policy paper elaborat anterior de Notre Europe, think-tank-ul prezidat de Delors³. De remarcat că esența propunerii Delors-Buzek era ideea unui tratat care să pună bazele unei Comunități Energetice Europene. S-ar fi ocolit astfel problema principală care a blocat evoluții majore în dosarul energetic: tratatele succesive ale Uniunii Europene au pus restricții serioase unei federalizări reale a domeniului.

Sectorul energetic e tratat ca unul eminentamente interguvernamental, cu excepții exprese în tratat, care statuează faptul că guvernele naționale sunt decidentul final în ceea ce privește mix-ul energetic, cadrul fiscal și strategia energetică. Odată cu propunerea oficială privind o Uniune Energetică apare o uriașă dilemă: în condițiile în care guvernele decid suveran ce fel de energie se folosește, cum e impozitată / subvenționată și care sunt obiectivele de politici publice în domeniu, ce altceva esențial mai rămâne de hotărât la nivelul unei

1. Interviu realizat de autori cu expert european în domeniul energiei.

2. Delors advocates new EU treaty", Euractiv.com, 7 Mai, 2010.

3. Sami Andoura, Leigh Hancher și Marc Van Der Woude, "Towards a European Energy Community: A Policy Proposal", Notre Europe, 2010.

Uniuni?

În ultimii 20 de ani s-au făcut mulți pași mici înainte printr-o serie de pachete legislative care tratează cooperarea energetică doar ca o prelungire a pieței unice europene (domeniu integrat la nivel european). Piața unică a devenit de fapt motorul integrator low profile pentru zona de energie. Dar dat fiind că și pentru piața unică de energie la nivel UE se pot trasa doar obiectivele generale de atins iar instrumentele rămân la dispoziția statelor membre, există întârzieri majore în unificarea piețelor.

Delors și Buzek propuneau Comunitatea Energetică ca pe o ieșire din această dilemă care să rezolve problema la nivel de tratat, prin două alternative: (i) o schimbare a tratatului sau (ii) un tratat separat pentru statele care vor să aprofundeze cooperarea comunitarizând noi atribuții în ceea ce privește energia.

Însă Europa post-criză nu e un domeniu fertil pentru o discuție despre redeschiderea tratatelor, deci ideea nu a căpătat portanță. Tusk a propus niște obiective majore pentru Uniunea Energetică, dar a lăsat deoparte răspunsul la întrebarea: este nevoie de un tratat?

În viziunea lui Tusk, Uniunea Energetică (UEE) ar fi trebuit să⁴:

1. asigure un mecanism unic de negociere și achiziție a gazelor cu furnizorii externi.
2. creeze "mecanisme de solidaritate" pentru a răspunde la embargourile și la intreruperile livrărilor de gaze de către Rusia.
3. investească în proiecte de infrastructură energetică de mare importanță, precum facilități de stocare a gazului, interconectări de conducte și instalații sau terminale de gaze naturale lichefiate (finanțate din surse comune cu până la 75%).
4. valorifice potențialul existent de combustibili fosili din UE, inclusiv cărbune și gaze de șist.
5. consolideze Comunitatea Energetică, o platformă de cooperare care cuprinde și țările din afara UE, din Balcanii de Vest și unele țări din Parteneriatul Estic (Moldova, Ucraina).

4. Donald Tusk, "A united Europe can end Russia's energy stranglehold", Financial Times, 21 Aprilie 2014.

II. Propunerea Comisiei

Pe 26 ianuarie 2015, comisarul pentru Uniunea Energetică Maroš Šefčovič a prezentat evoluțiile privind uniunea energetică în cadrul comitetului extraordinar din Parlamentul European. A fost reiterat obiectivul echipei de proiect pentru anul 2015 și anume cel de a reuni resursele, și a combina infrastructurile astfel încât UE să își consolideze puterea de negociere cu țările terțe. Šefčovič a prezentat cinci dimensiuni ale planului Uniunii Energetice⁵, care ulterior au fost confirmate de Comunicarea Comisiei privind Uniunea Energetică Europeană (UEE), lansată în februarie 2015⁶. Cei cinci piloni ai UEE sunt:

- a. *securitatea energetică, solidaritate și încredere;*
- b. *o piață europeană a energiei pe deplin integrată;*
- c. *eficiența energetică în sprijinul moderării cererii;*
- d. *decarbonizarea economiei;*
- e. *cercetare, inovare și competitivitate.*

Doar din înșiruirea obiectivelor se vede că inițiativa poloneză s-a dorit o schimbare radicală a cursului politicilor energetice europene ca răspuns la criza politică și militară din Ucraina și la tensionarea relațiilor Rusia – UE. Solidaritate, investiții strategice care să urmărească doar securitatea energetică, bazarea europenilor pe noi surse domestice de energie sau revalorificarea altora (a se citi ”cărbunele”) și o protecție reală oferită partenerilor din Comunitatea Energetică – acestea erau liniile de forță ale propunerii.

De multe ori în istoria UE crizele au dus la un proces accelerat de integrare într-un anumit domeniu. S-a crezut că acesta va fi efectul crizei din Ucraina, provocată de agresiunea Rusiei. UEE ar fi trebuit să îmbunătățească poziția de negociere a UE față de Rusia, iar eșecul South Stream a fost văzut ca o primă dovadă în acest sens⁷.

5. Maroš Šefčovič, “Concept of Energy Union framework – introductory speech at ITRE meeting”, Brussels, 26 January 2015.

6. Pachet privind Uniunea Energetică. Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European, Comitetul regiunilor și Banca Europeană de Investiții”, Bruxelles, 25.02.2015.

7. Eoin Drea, “Five reasons why the end of South Stream should mark the beginning of Energy Union in the EU”, Wilfried Martens Centre for European Studies, 15 December 2014.

Formal, importanța subiectului energiei pentru noua Comisie a fost confirmată și de reorganizarea instituției. Președintele Juncker a organizat Comisia în jurul a șapte echipe de proiect, care corespund priorităților sale politice. Astfel, a fost creată echipa pentru Uniunea Energetică formată din comisarii pentru climă și energie, mediu, transport, cercetare, agricultură, politica regională și piața internă, fiind condusă de un Vice-președinte - Maroš Šefčovič - care va coordona politica energetică la nivelul UE.

Însă intrată în malaxorul negocierilor europene, propunerea poloneză a primit un duș rece. De fapt, toate obiectivele anunțate de Tusk au fost integrate și diluate sub primul pilon dintre cele cinci propuse de Comunicare: ”securitatea energetică, solidaritate și încredere”.

Restul obiectivelor din Comunicarea privind UEE sunt, de fapt, reluări ale politicilor deja propuse: piața unică trebuia deja finalizată, dar e întârziată în mod intenționat de guvernele și companiile energetice naționale; eficiența energetică și decarbonizarea economiei sunt obiective politice unde UE este deja mai avansată față de restul lumii, care refuză să urmeze exemplul moral al europenilor. Deci documentul nu avea ce să aducă nou în aceste domenii. În practică, în afară de primul obiectiv, Comunicarea privind Uniunea Energetică sumarizează, de fapt, ceea ce exista deja ca politici europene energetice.

Într-un fel e o recunoaștere a faptului că proiectul e deocamdată o etichetă politică generoasă pentru un domeniu care se dezvoltă încet, timid și mai degrabă sub impulsul momentului. Perspectiva optimistă ar spune că, odată alocat numele de Uniunea Energetică pentru ghemul de politici sectoriale din energie, se va dezvolta treptat conștiința unei construcții politice care trebuie să capete mai mult conținut și putere reală. Perspectiva pesimistă e că s-a pierdut un prilej major.

Comunicarea Comisiei a fost primită cu răceală în rândul experților, dar și printre cei care sperau că propunerea poloneză va duce la adoptarea unor noi instrumente politice ferme de răspuns față de dependența de Rusia.

Frederik Dahlmann, profesor de politici energetice globale la Universitatea Warwick, a surprins starea de spirit numind comunicarea ”un vin vechi în sticle noi”⁸.

8. ”Energy Union: Old wine in new bottles or a step into the future?”, Policy Review, februarie 2015.

Expertul român Radu Dudău afirmă⁹ că ”Pachetul Uniunii Energetice manifestă o înclinație birocratică de a răspunde scopurilor tuturor și adaugă puține idei noi față de liniile de politici propuse de documente strategice anterioare. Nu prioritizează realist între scopuri multiple care vizează decarbonizarea, finalizarea pieței interne, întărirea agențiilor de reglementare de la nivel UE, acțiuni comune în materie de securitate energetică, planificarea și finanțarea interconexiunilor și rețelelor transfrontaliere și armonizarea codurilor de rețea”.

În ceea ce privește securitatea energetică în sine, Comisia propusese în 24 mai 2014 o (altă) Comunicare, specială pe acest subiect. De fapt, cele mai multe dintre elementele privind subiectul solidaritate energetică, așa cum apar ele în actuala comunicare privind Uniunea Energetică, reiau temele și propunerile din 2014. Consiliul European din 27 iunie 2014 a decis să amâne discutarea propunerilor din mai pentru toamna lui 2014, cu o nouă Comisie și un nou Parlament instalate. Între timp, a intervenit propunerea poloneză și, de facto, documentele referitoare la Uniunea Energetică reiau propunerile din mai 2014 privind securitatea energetică (primul pilon al UUE), la care se adaugă o recapitulare a ceea ce exista deja în materie de eficiență energetică, decarbonificare și cercetare în domeniul energiei (celelalte patru pilone). De asemenea, unii experți¹⁰ se așteaptă sau speră ca proiectul Uniunii Energetice să furnizeze un impuls politic care era necesar pentru definitivarea pieței unice, mult întârziată.

CRPE a descris noutățile din Comunicarea privind Securitatea Energetică în raportul nostru anterior¹¹ care rămâne o referință actuală pentru starea dezbaterii în ceea ce între timp a devenit primul pilon al viitoarei Uniuni Energetice.

Sunt câteva teme care au fost vehiculate în așteptarea comunicării UEE, care au suscitât atât dezbateri cât și speranțe și care în final se regăsesc în Comunicarea UEE în forme diluate, doar ca propuneri de decis în viitor, fără a se stabili obiective concrete. Astfel de teme sunt, de pildă, ideea de negocieri unice/centralizate cu Rusia sau transformarea ACER într-un adevărat reglementator la nivel european. Faptul că aceste propuneri

sunt păstrate pe agendă în Comunicare, dar doar ca idei care merită discutate pe mai departe arată că, de fapt, Comisia a testat (cum face de obicei) propunerile cu statele membre și nu a găsit sprijin suficient de puternic pentru a iniția legislația necesară.

II.1 Negocierile unice cu furnizorii externi (Rusia)

Cel mai spectaculos aspect al propunerii Tusk era un mecanism prin care statele europene să negocieze la comun cu furnizorii externi de energie (a se citi Rusia). Un asemenea mecanism ar fi fost menit să anuleze jocul politic al Rusiei de a oferi avantaje contractuale anumitor țări europene pentru a dezerta de la pozițiile europene comune. Ideea a fost dezbătută intens în presa europeană atunci când a fost propusă de președintele Consiliului European. E drept că cele mai multe reacții au concluzionat că ideea ar fi bună în principiu, dar complicat de aplicat din două motive majore:

a) nu statele contractează gaze din surse externe UE, ci companii, foarte multe dintre ele private.

b) negocieri comune la acest nivel ar merge împotriva principiului de liberalizare în sine, care stă la baza pieței comune de energie.

Prima obiecție e mai degrabă un pretext: Rusia oferă avantaje anumitor companii din anumite țări europene pentru că respectivele țări adoptă sau promit să adopte anumite poziții diplomatice, deci statul în sine este beneficiarul de facto, chiar dacă contractul formal e semnat între Gazprom și o companie energetică. Dacă Rusia însăși nu respectă limita dintre stat și companii energetice, propunerea Tusk era ca nici țările europene să nu o respecte – când cealaltă parte nu respectă regulile jocului, fie încetezi jocul, fie joci după noile reguli de facto.

A doua obiecție e însă mai substanțială și ideea de unificare a achiziției ar merge într-adevăr contra tendinței de fragmentare funcțională a pieței (separarea distribuitorilor de producători) care stă la baza creării pieței unice a energiei. Însă obiecția ar putea fi ocolită prin însărcinarea unei instituții care să reprezinte interfața europeană în relația cu furnizorii, nu cumpărătorul în sine. Propunerea lui Tusk era în felul ei vizionară, dar a fost sabotată pentru că interesele pe termen scurt au prevalat (iar pe termen lung ar fi câștigat actori care nu s-au mobilizat).

9. Radu Dudău, ”On the Energy Union Package”, Romanian Energy Market Monitor, 6 martie 2015, traducere din originalul în engleză.

10. Otilia Nuțu, citată de Euractiv.com, 14 aprilie 2015.

11. Cristian Ghinea, Roxana Albisteanu, ”Conectarea dezbaterii românești cu cea europeană privind securitatea energetică – Propunerile CRPE pentru strategia energetică a României”, CRPE Policy Brief, nr. 34.

S-au mobilizat contra statele europene care beneficiază de prețuri mai mici la importurile din Rusia. Logica lor a fost că relația bună cu Rusia e în sine o resursă pe care nu vor să o pună la comun. Opoziția a fost aproape unanimă din partea companiilor energetice (din aproape toate statele). Prezumția lor e că o asemenea schemă ar crește implicarea statului în piață, ceea ce ar echivala cu o formă de naționalizare (euro-izare, în acest caz) a activității. E o formă de short-termism de înțeles de la companii care s-au adaptat la această realitate a pieței și nu e treaba lor să spargă cercul vicios creat de relația energetică cu Rusia. Dar, din păcate, opoziția companiilor a venit pe un fond de voință politică minimală și lipsă de leadership și a servit ca argument taberei care nu dorește să schimbe nimic.

Table 1 PREȚURI MEDII ALE GAZELOR NATURALE PRACTICATE DE FURNIZORUL RUS GAZPROM ÎN DIVERSE ȚĂRI EUROPENE (USD/MIE DE METRI CUBI) ÎN 2013

Stat	Preț
Regatul Unit	285
Germania	366
Finlanda	367
Danemarca	382
România	387
Bulgaria	394
Slovenia	396
Italia	399
Cehia	400
Olanda	400
Austria	402
Franța	404
Ungaria	418
Letonia	420
Estonia	420
Polonia	429
Slovacia	438
Grecia	469
Lituania	480

Sursa: R. Dickel, E Hassanzadeh, et al., "Reducing European Dependence on Russian Gas – distinguishing natural gas security from geopolitics", Paperul OIES Nr. 92, Oxford Institute for Energy Studies, 2014.

Relația bună cu Rusia este supralicitată când vine vorba de a asigura prețuri mai mici la gaze, așa cum se vede din tabelul comparativ. Iar ce au ratat companiile europene să ia în considerare - mai ales cele mici din state marginale și dependente de Rusia - e efectul de economie de scală pe care l-ar avea punerea la comun a achizițiilor. E cazul singurului precedent existent la nivel mondial pentru ceva ce ar semăna cu schema Tusk de negociere unică cu furnizori externi: companiile japoneze de electricitate Tokyo Electric Power (Tepco) și Chubu Electric Power (CEPCO) au format un consorțiu pentru a negocia prețul de cumpărare de la gazul natural lichefiat (LNG). Ca urmare a demersului inițiat de Tepco și CEPCO, compania Pavilion Energy din Singapore și-a exprimat la rândul ei interesul de a se alătura consorțiului pentru a negocia împreună prețul de cumpărare a LNG. Acest demers, conform unui studiu publicat de CEPS¹², urmărește să atenueze costurile mari suportate de companiile japoneze de energie electrică după criza de la Fukushima, atunci când au fost obligate să înlocuiască centralele nucleare cu cele pe gaz. E drept că exemplul japonez a fost favorizat de prețul extrem de mare pe piața LNG (501 euro pe mia de metri cubi la finele lui 2014). Pentru comparație, prețul mediu de import pentru UE pentru perioada respectivă a fost de 275 euro, dar această medie ascunde diferențe semnificative între statele UE.

Ideea de a comunitariza achizițiile externe de energie nu a dispărut cu totul din Comunicarea UEE. Comisia afirmă că va evalua opțiunile de agregare a cererii pentru țările membre care ar dori să ceară așa ceva (o exprimare vagă, pentru timpul viitor). În plus, documentul propune o verificare ex-ante de către Comisie a acordurilor interguvernamentale și a contractelor energetice între un stat membru și o țară terță. Se propune ca pe viitor să existe contracte cadru cu clauze predefinite și Comisia se angajează să vină cu opțiuni pentru a exista o voce unică în negocierile cu terți: "Astfel de controale de conformitate a acordurilor interguvernamentale și a contractelor comerciale conexe (...) sunt în prezent efectuate după ce un stat membru și o țară terță au încheiat un acord. În practică, s-a văzut că renegocierea unor astfel de acorduri este foarte dificilă. Pozițiile semnatarilor au fost deja stabilite, ceea ce creează o presiune politică de a nu modifica niciun aspect al acordului. În viitor, Comisia ar trebui să fie informată într-un stadiu incipient cu privire la nego-

12. Fabio Genoese, Anna Dimitrova, Christian Egenhofer, "Energy Union: Can Europe Learn from Japan's Joint Gas Purchasing?", Centre for European Policy Studies, 11 Decembrie 2014.

cierea acordurilor interguvernamentale, astfel încât să se asigure mai bună evaluare ex-ante a compatibilității acordului interguvernamental cu normele pieței interne și cu criteriile privind securitatea aprovizionării. Participarea Comisiei la astfel de negocieri cu țări terțe și trecerea la utilizarea de clauze contractuale standard ar putea, de asemenea, să contribuie la evitarea presiunilor nejustificate și să asigure respectarea normelor europene. Prin urmare, Comisia va reexamina Decizia privind acordurile interguvernamentale și va propune opțiuni pentru a se asigura că UE se exprimă într-un singur glas în cadrul negocierilor cu țări terțe¹³. Acesta e într-adevăr un pas important, un control ex-ante și o transparentizare a acordurilor dintre statele membre și Rusia/Gazprom, e probabil cel mai important punct din întreaga propunere, genul de schimbare mică cu efecte posibile mari.

Comisia a fost agresivă în cazul South Stream în a impune Bulgariei aplicarea regulilor europene pentru gazoductul construit de Rusia pe teritoriul său, caz în care pentru Rusia nu mai avea sens să-l construiască. A fost un exemplu de prevenire a încheierii unui acord bilateral de către un stat membru cu un furnizor extern, ceea ce constituie un bun precedent de aplicare a principiului mai sus anunțat: e mai ușor să previi semnarea decât să ataci ulterior și să ceri desființarea unui acord care a și produs efecte. E de urmărit modul în care Comisia va transparentiza și va controla aceste acorduri, măcar ca un substituit funcțional al ideii ratate privind negocierile unice.

II.2 Întărirea ACER este necesară, dar se amână

Agenția pentru Cooperarea Autorităților de Reglementare din Domeniul Energiei (ACER) a fost creată prin al treilea pachet energetic al UE, pentru a asista autoritățile naționale de reglementare. Funcționează mai degrabă ca un network al reglementatorilor naționali, oferind recomandări și avize, dar fără drept direct de decizie sau intervenție. Necesitatea întăririi ACER este discutată de ceva vreme în Uniunea Europeană și e aproape un consens printre experți că o piață cu adevărat unică de energie nu va putea fi creată cu 28 de autorități de reglementare care funcționează fiecare în mod independent. În același timp, există

13. "Pachet privind Uniunea Energetică, Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European, Comitetul Regiunilor și Banca Europeană de Investiții", Bruxelles, 25 februarie 2015, pg. 9.

o rezistență puternică din partea statelor membre¹⁴, reglementarea pieței energetice fiind văzută ca un atribut hard ce ține de suveranitatea națională. Posibilitatea ca ACER să se transforme într-un reglementator unic european a fost dezbătută la conferința organizată de CRPE în marja reuniunii ACER de la București ("Uniunea Energetică Europeană", 26 martie 2015), la care au participat membri și boardul Agenției și stakeholderi majori din industria energetică din România.

Comisia Europeană sprijină ideea transformării ACER într-un reglementator unic. În Comunicarea privind UEE se spune că "reglementarea la nivelul UE a pieței unice ar trebui consolidată, printr-o întărire semnificativă a competențelor și a independenței ACER de a îndeplini funcții de reglementare la nivel european, pentru ca aceasta să poată monitoriza efectiv dezvoltarea pieței interne a energiei și a normelor de piață conexe, precum și să abordeze toate aspectele transfrontaliere necesare creării unei piețe interne omogene"¹⁵.

III. Prinși între prizonierat și planuri grandioase: numai cine nu vrea nu devine hub energetic

"În fiecare vară discutăm cum vom trece peste iarnă. În secolul 21 ar fi trebuit să avem deja dezvoltat un sistem de furnizare a energiei care să fie și sigur și de încredere și să nu avem aceste probleme în fiecare an" – Maroš Šefčovič, Vicepreședintele Comisiei pentru Uniunea Energetică¹⁶

Declarația de mai sus a omului însărcinat cu crearea Uniunii Energetice prin chiar titulatura job-ului pe care îl ocupă spune multe despre distanța dintre obiective, realități și necesități. Dacă al treilea pachet energetic al UE ar fi fost realmente implementat, piața unică de energie ar fi existat, resursele ar fi putut fi negociate și contractate liber de-a lungul continentului, iar posibilitățile de manipulare a relațiilor bilaterale din partea Rusiei ar fi fost mai scăzute. Dar sunt deja ani de întârziere în finalizarea pieței unice, numărul de proceduri de infringement pornite de Comisie pentru că statele membre nu aplică pachetul III energetic este doar unul dintre indicatorii ce indică dimensiunea întârzierii. Interconexiunile transfrontaliere sunt în

14. Stephen Tindale, "The Commission's energy union 'strategy': A rebranded work programme", Center for European Reform, 27 februarie 2015.

15. Pagina 10 din Comunicarea UEE, deja citată.

16. Declarație făcută la evenimentul European Policy Center, "The European Energy Union: challenges ahead", 3 martie 2015.

întârziere aproape peste tot în UE.

Tabel 2. 2011-2015

Țară	Număr de infringer-uri pentru politici energetice
Spania	13
Regatul Unit	12
Austria	11
Belgia	11
Franța	11
Lituania	11
Polonia	11
România	11
Cehia	10
Cipru	10
Luxemburg	10
Grecia	9
Italia	9
Slovenia	9
Ungaria	9
Bulgaria	8
Danemarca	8
Finlanda	8
Irlanda	8
Olanda	8
Portugalia	8
Suedia	8
Estonia	7
Germania	7
Letonia	7
Slovacia	6
Croația	4
Malta	4

Sursă: Centralizare a datelor Comisiei Europene, http://ec.europa.eu/atwork/applying-eu-law/infringements-proceedings/infringement_decisions/?lang_code=en

Care e problema de fond? De fapt, aproape fiecare stat membru este prins între interesul general european – e mai bine împreună – și protejarea unor interese imediate ale celor de acasă: ale campionilor energetici național, ale consumatorilor, interese naționale văzute

ca strategice. Este o aplicare la scară națională a dilemei prizonierilor din teoria jocurilor: doi prizonieri interogați separat știu rațional că dacă s-ar gândi la interesul comun ar avea de câștigat amândoi, dar fiecare se teme că celălalt ar putea trăda, deci decide să trădeze el primul pentru a beneficia de clemența anchetatorilor. Desigur, dacă amândoi fac acest calcul, atunci se denunță reciproc și pierd amândoi.

Statele membre UE sunt prinse într-o variantă a acestei dileme în ceea ce privește politicile energetice comune: pentru politicienii de la nivel național e mai atrăgător să prezinte publicului de acasă argumente din sfera egoismului național decât să promoveze ideea solidarității europene.

Pentru statele în care din motive istorice există o bună imagine a Rusiei - Grecia, Bulgaria - această retorică spune că Europa îi obligă să dea cu piciorul unei resurse foarte importante: chiar buna relație cu Moscova. ”De ce ar trebui să plătim noi gaz mai scump doar pentru că alți europeni se ceartă cu rușii” - așa sună refuzul non-solidarității în varianta vecinilor noștri bulgari. De fapt, buna relație cu Rusia nu asigură un avantaj foarte clar la preț, pentru că Moscova e mai degrabă un jucător nervos care sancționează ieșirea din rând (preț mare), dar nu recompensează ”cumințenia”, dovadă că atât Bulgaria cât și Grecia plătesc mai mult la gazele importate din Rusia decât România (vezi tabel mai sus). De fapt, factori structurali - rata de dependență, volum consumat - contează mai mult în relația cu Rusia decât poziția naivă care spune că, dacă ești cuminte, Rusia îți dă gaz ieftin. Dar asta nu împiedică politicienii bulgari sau greci să abuzeze retoric subiectul și să spună popoarelor că Europa e de vină pentru prețul gazelor.

În februarie 2015, Viktor Orban s-a întâlnit cu Vladimir Putin și a afirmat că în schimbul unei reduceri de preț la gaze, Ungaria va interzice aprovizionarea Ucrainei de pe teritoriul său, pentru ca nu cumva să ”profităm de diferența de preț dintre ce plătim Rusiei și prețul pieței”¹⁷. În contextul în care Uniune Europeană și-a propus ca obiectiv strategic să susțină Ucraina în actuala criză și chiar a reușit acest lucru, Ungaria rupe rândurile pentru o reducere pe termen scurt a prețului. Logica lui Orban arată și un nivel absurd al sindromului Stockholm în care a intrat o țară dependentă deja de Rusia care îi adoptă logica: nu există preț al pieței în

17. Citat de Radu Dudău în ”On the Energy Union Package”, Publicat pe www.naturalgaseurope.com, 12 martie 2015.

regiune, ci doar diferențiale de preț create artificial de Rusia.

Ungaria refuză deci să facă bani din tranzitul de gaze pe teritoriul său dacă asta ar risca să supere Rusia, în schimb este foarte insistentă privind finalizarea coridorului sudic (construit prin România). Cu alte cuvinte, pentru Viktor Orban, a fi hub energetic se aplică numai dacă îți aduce UE alt gaz din Azerbadjan sau Iran, dacă deja ai gaz rusesc nu trebuie să încerci deja să faci profit din el.

Ultima modă, mai ales în regiunea sud-est, este să devenim cu toții huburi de energie. După renunțarea la South Stream Bulgaria a propus Comisiei să devină un hub regional al pieței de gaze. Din declarațiile premiului Borisov proiectul ar însemna un depozit la Varna, de unde să fie aprovizionate România, Serbia și Austria. Însă Bulgaria și Grecia au întârziat construcția interconectorului care ar trebui să lege Bulgaria de viitoarea conductă TANAP (Trans-Anatolian), iar Bulgaria s-a mișcat încet în explorarea posibilelor gaze din Marea Neagră, deci sursele de aprovizionare pentru hub nu sunt clare¹⁸.

Dar Bulgaria vede ajutorul european pentru acest plan ca un fel de compensație pentru pierderea South Stream. A primit în principiu un răspuns pozitiv și s-a menționat posibilitatea finanțării din Programul Connecting Europe și din Fondul Juncker de investiții strategice. Dar aceste surse de finanțate sunt oricum puse la dispoziție pentru proiecte de interconectări. Dacă Bulgaria era serioasă ar fi trebuit să aibă proiecte pe care să le propună acestor fonduri pentru a obține finanțare, nu să caute să obțină promisiuni politice de finanțare înainte de a avea proiectele. În loc să se concentreze să termine proiectul care o leagă de coridorul sudic - TANAP (important și pentru România, care ar fi trebuit să se lege de Bulgaria pentru a prelua gaze de acolo) și să concentreze pe posibilele resurse proprii din Marea Neagră, Bulgaria a insistat cu South Stream, iar după eșec dorește să facă bani fiind hub, adică să se asigure că va vinde altora gaze pe care nu le are.

Problema cu ideea de hub e că în regiunea noastră fiecare vrea să fie: și Grecia, și Bulgaria, și Albania, și Italia, și Ungaria, și România, și Moldova, și Ucraina. Din acest grup doar România are ceva resurse proprii și doar Ucraina are depozite (și este hub de facto pentru

gazul rusesc, dar nu va mai fi în curând). Dar toți vor să facă bani din revânzarea gazelor către ceilalți și fac planuri în acest sens. E evident că nu pot fi toți dealeri de gaze, mai logic ar fi să gândească proiecte comune de investiții pentru conducte de interconectare și depozite comune în locurile cele mai fezabile din punct de vedere tehnic, dar asemenea planuri nu există pentru fiecare urmărește doar interesul propriu și își vede vecinii pe post de competitori.

România este victima unei abordări populiste de sens contrar: avem resurse interne și nu înțelegem de ce a ar trebui să permitem exportul lor către vecinii din Uniunea Europeană, aceeași vecini de la care pretindem solidaritate în fața Rusiei. Dar despre capcanele populiste din România, în capitolul următor.

IV. Interesele României

Poziția României față de Uniunea Energetică a fost formulată de Ministerul Afacerilor Externe ca urmare a unei consultări cu statele membre pornită de către Comisie. Documentul – pus de MAE la dispoziția CRPE – trece în revistă punctele de consultare ridicate de Comisie, în general afirmând susținerea României față de UEE. Punctele de interes special pentru România, pe care le-am identificat în document (deduse de noi) ar putea fi:

- *insistența asupra resurselor din Marea Neagră ca potențială sursă de securitate energetică pentru UE. Se menționează inclusiv necesitatea investițiilor necesare preluării resurselor interne ale UE (a se citi bani europeni pentru infrastructura de preluare a gazelor din Marea Neagră);*
- *protejarea libertății statelor membre de a-și stabili mixul energetic, inclusiv în ceea ce privește opțiunea utilizării energiei nucleare (a se citi: România nu dorește vreo intervenție a UE de limitare a energiei nucleare, dimpotrivă, e din clubul statelor care se bazează pe această resursă). Acesta e un punct consistent de poziționare din partea oficialilor români. Înainte de a participa la Consiliul European dedicat energiei, Președintele Iohannis a menționat obiectivul de a menține libertatea statelor de a stabili mixul energetic național. Au existat ironii la adresa acestei declarații, dat fiind că mixul energetic este menționat explicit în Tratat ca atribut național și nu se pusese problema unei intervenții în tratat. În interpretarea noastră, insistența Președintelui ține mai degrabă*

18. Anca Elena Mihalache, "Bulgaria – the EU's next gasless gas hub (Or: is Bulgaria trying to become the new Ukraine?)", Energypost.eu, 2 februarie 2015.

de îngrijorarea României că s-ar putea încerca de la nivel european limitări asupra opțiunilor din mixul național folosind o logică de intervenție indirectă (de exemplu, motivații ecologice sau de distorsionare a pieței). Documentul elaborat de MAE face și el referire la păstrarea suveranității asupra mixului energetic și adaugă în aceeași frază sintagma “inclusiv în ceea ce privește opțiunea utilizării energiei nucleare”, ceea ce întărește linia de interpretare de mai sus. De asemenea, poziția elaborată de MAE revine la energia nucleară dedicându-i un paragraf întreg (pg. 3) concluzionând că: “practic nu există scenarii credibile prin care UE să își atingă obiectivele de reducere a emisiilor de CO2 pe termen lung, fără continuarea utilizării energiei nucleare”.

Alte elemente de notat din poziția României în consultările privind Uniunea Energetică Europeană:

- România insistă pe contribuția UE la sporirea securității energetice a partilor contractante ale Tratatului Comunității Energetice (într-un paragraf ulterior este menționată explicit Republica Moldova, alături de Balcanii de Vest);

- asigurarea coerenței investițiilor de infrastructură energetică în zona vulnerabilă a Europei de Sud-Est, inclusiv prin Facilitatea Connecting Europe și prin planul de investiții Juncker;

- poziția României continuă să fie rezervată față de posibilitatea de ținte prea ambițioase în ceea ce privește țintele de mediu;

- România susține întărirea ACER;

- România propune posibilitatea definirii consumatorului vulnerabil la nivel european.

Acesta din urmă este un punct important propus pe agendă de fostul ministru al Energiei Răzvan Nicolescu – care propune comunitarizarea definirii consumatorului vulnerabil (cine ar trebui să primească subvenții la consumul energetic). În viziunea autorului acestei idei, această definire ar trebui să fie un prim pas pentru subvenționarea propriu-zisă a consumatorilor vulnerabili din bugetul comun al UE. Prezumția este că dacă se creează o piață unică a energiei și statele pun resursele la comun, atunci și costurile sociale trebuie puse la comun. Este o idee interesantă pe care România ar trebui să insiste. Comunicarea UEE menționează posibilități de intervenție ale UE pentru combaterea sărăciei energetice, dar e vag în ce privește modul de realizare, deci

România ar trebui să insiste cu acest punct.

Sunt câteva chestiuni pe care România ar trebui să le urmărească în dosarul energetic european pe termen mediu – chestiuni moștenite de dinainte de lansarea pachetului Uniunii Energetice, dar care pot suferi transformări odată ce acest proiect va căpăta o viață proprie:

IV.1 Evadarea din insulă - O reală interconectare energetică a României în UE

IV.2 Coincidența perspectivelor și valorificarea potențialului din Marea Neagră

IV.3 Coincidența perspectivelor și valorificarea potențialului din Marea Neagră

IV.4 Încurajarea investițiilor și decăpușarea companiilor de stat

IV.1 Evadarea din insulă - O reală interconectare energetică a României în UE

România este o țară atipică din punct de vedere energetic pentru regiunea noastră: rata de dependență față de furnizorii externi de energie este minimală (a treia cea mai puțin dependentă țară din UE). Producem mai multă energie electrică decât consumăm, de fapt problema pe partea de energie electrică nu este lipsa de capacități ci o politică incoerentă de folosire a celor existente și una la fel de incoerentă de a încuraja construirea altora noi (a se vedea oscilațiile extreme în ce privește energia verde). În ce privește gazele naturale, suntem foarte aproape de asigurarea consumului intern, cu o scădere a importurilor de la 25% în 2010 la 5% în 2014 (mai ales datorită închiderii combinatelor energofage ale magnatului Ioan Nicolae), iar oficialii români tocmai au anunțat că nu va fi nevoie de importuri în 2016. E drept că aceste cifre liniștitoare ascund o problemă de fond: în lipsă de investiții masive, nu vom putea menține aceste rate de producție și acoperi consumul intern.

Situația României a creat însă și o cultură a autarhiei la nivelul celor care gândesc și execută politicile în domeniul energetic. Această cultură a autarhiei are rădăcini adânci în ceaușismul incipient: scopul politicilor energetice era acela ca România să nu depindă de nimeni. Asta a dus la prezumția că resursele energetice nu sunt un produs ca oricare altul, ci au un rol în primul rând

strategic. De aici, principalul scop al politicilor energetice este, în mod tradițional, ca România să fie o autarhie sustenabilă.

Ceea ce a și fost într-un fel, însă cu costuri ascunse uriașe (populația și ramurile economice marginalizate politic au trebuit să suporte mereu costurile ineficienței unui sector energetic construit pentru nevoile industriei grele). Problema e că România e un producător energetic îmbătrânit – două treimi din petrolul extras intern provine din zăcăminte exploatare de mai mult de 50 de ani. România produce în prezent o treime din țiteiul extras în 1976. Petrom și Romgaz trebuie să investească masiv doar pentru a menține actualul nivel de extracție, în sonde multe și cu randament mic (avem de 5-6 mai multe sonde decât Arabia Saudită, care produce de 100 de ori mai mult petrol). De fapt, România se poate declara independentă energetic doar pentru că consumul de energie a scăzut masiv după 1990, ceea ce a fost o revenire la bun simț economic după ce epoca Ceaușescu forțase creșteri nesustenabile în industrii energofage (și supradependente de prețul mondial al petrolului – regimul Ceaușescu a început declinul când industria construită pentru un preț mic al petrolului de import a intrat în pierderi odată cu creșterea prețului mondial după 1973, regimul a trebuit să se împrumute extern, apoi a decis să returneze anticipat împrumuturile, de unde criza alimentară și de consum din anii 1980).

Totuși, establishment-ul din industria energetică a rămas cumva captiv în paradigma autarhiei energetice. Cea mai bună dovadă este modul în care a fost întârziată (ba chiar sabotată) interconectarea sistemului național de transport al gazelor la vecinii noștri membri UE: Bulgaria și Ungaria. Gazoductul Giurgiu – Ruse trebuia să fie gata din 2013, dar mereu s-au găsit pretexte să nu se înceapă lucrările. Există un gazoduct cu Ungaria, dar are numai un sens dintre Ungaria încoace, upgradarea sa pentru ca gazul să poată circula și invers e mereu întârziată. În primii ani de când urmărim la CRPE subiectul energie în context european am crezut că explicațiile oficialilor români sunt serioase – ba o dificultate geologică la subtraversarea Dunării, ba neînțelegeri tehnice cu partea maghiară etc – însă discuții informale cu oameni din sistem ne-au convins că e vorba de întârziere intenționată. Problema de fond este că legarea la Ungaria și Bulgaria e văzută ca o măsură impusă de UE și care contravine interesului național de a rămâne o autarhie energetică. Dacă ar fi tehnic posibil exportul de gaze spre cele două

țări – spune această logică – atunci gazul nostru intern, care e mai ieftin decât cel rusesc consumat de bulgari și maghiari, ar pleca și spre ei și deci s-ar scumpi pentru consumatorul intern. Cum nu putem să admitem deschis că avem o politică de non-conectare, am ales de facto varianta în care teoretic putem exporta gaze, dar practic nu se poate pentru că statul român tot întârzie construcția gazoductelor.

Desigur, în aceste condiții în care noi ne facem că vrem să construim conducte ca să permitem exportul, iar Sofia și Budapesta se fac că ne cred, nu putem să pretindem de la ei solidaritate energetică în fața Rusiei. Așa cum România își folosește doar pentru ea cărțile primite în joc – resursa internă – așa și bulgarii își folosesc egoist resursa lor: buna relație istorică cu Rusia. Pe termen lung pierdem și noi și ei, doar Moscova câștigă. Problema de fond este modul în care e prezumat interesul național. O Românie europeană ar trebui să își propună ca energia să fie o marfă ca oricare alta, din care statul și cetățenii români să facă bani, prin colectarea transparentă și deschisă de impozite și redevențe (care sunt peste media europeană, contrar a ce se vorbește în spațiul public). Trebuie să trecem de la interesul național energetic definit la modul autarhic la politici care să vizeze interdependența energetică inteligentă.

Chiar dacă ar fi dezirabilă în sine (și nu este), autarhia energetică nu ar mai fi posibilă în lumea actuală interdependentă. România are nevoie de investiții (a se vedea ultimul capitol) și de integrarea în piețe regionale ale energiei și pentru a acoperi consumul propriu, cu atât mai mult pentru a face bani din vânzarea de energie către alții. Autarhia nu mai e posibilă.

Ne aflăm de mai mulți ani în situația absurdă în care oficiali români vorbesc des de dorința de a deveni un (cum altfel?) hub energetic și în același timp sabotează posibilitățile tehnice de export a energiei, atât la gaze cât și la electricitate. Părem că avem ambiția unică de face bani din exportul unui produs în timp ce ne asigurăm că acel produs nu poate fi exportat – la asemenea situații ciudate se ajunge când definim interesul național în mod contradictoriu, în funcție de moment și interlocutor. Ca să fim corecți cu oficialii români trebuie să admitem că genul acest de incoerență apare în multe alte state ale UE, iar numărul mare de infrigementuri (vezi Tabel 1) e o dovadă de cât de dificil e să se finalizeze piața unică, pe care guvernele naționale o vor în principiu, dar apoi fiecare găsește la el acasă

motivații și modalități de a sabota sau amâna.

În mod evident, proiectul Uniunii Energetice va da un impuls pieței unice, acesta e și motivul pentru care are dedicat un pilon din cei cinci. Ar fi un bun motiv să ne decidem: rămâne România o insulă energetică de facto sau devenim parte din ceva mai mare? De fapt, alegerea reală e între a o face de bună voie și cu costuri reduse (pe banii UE) sau să mergem înainte cu status quo-ul în care semnalăm că vrem integrare, în practică ne comportăm autarhic și va fi nevoie ca sistemul energetic să colapseze în lipsă de investiții, deci o vom face mai târziu, mai scump și pe banii noștri.

O formă mai sofisticată de menținere în viață a fantomei autarhiei este reindustrializarea. Nici nu a apucat România să fie sigură de resursele din Marea Neagră că sunt voci indignate (și de înalt nivel politic) care spun că ar trebui de fapt să interzicem exportul și să folosim energia pentru reindustrializare. Sunt două prezumții false în această poziție:

a). Că e suficient să ții energia să bâlțească cumva în țară, deci să fie ieftină, că se vor găsi soluții de industrializare.

Nu e clar cum anume stă energia în țară - depozite pentru gaz avem sub necesarul de consum actual, iar electricitatea nu poate fi înmagazinată, deci de fapt ținem capacități de producție nefolosite. Dar să zicem că trecem peste acest inconvenient tehnic, ideea că te poți industrializa în 2015 prin industrii energofage e o iluzie (numai așa ar avea sens avantajul energiei ieftine) când toată lumea dezvoltată renunță la ele, când avem ținte de mediu adoptate oficial și când prețul la petrol coboară vertiginos (deci și prețul produselor în care energia are pondere mare).

b). Că România este un deșert industrial care trebuie să revină la paradisul industrial anterior.

Dacă întrebi majoritatea românilor, chiar dintre liderii de opinie, cât de industrializată li se pare România, aproape invariabil îți vor spune că nu avem industrie. Atât de mult s-a prins de noi ideea că în 1989 aveam industrie, dar că am distrus-o apoi. De fapt, România este acum, în 2015, o țară industrializată peste media europeană. Am suferit într-adevăr un proces de reducere a ponderii industriei după 1990, dar asta pentru că regimul comunist dezvoltase la nivele nerazonabile și nesustenabile ramurile industriale grele. Industria comunistă era foarte vizibilă (mari combinate

dominând orașele) – de asta a rămas în mintea oamenilor în primul rând: pentru că era mare, se vedea. Dar a fi mare nu înseamnă a fi musai eficient sau util. Baza industrială a României a migrat dinspre mamuți spre unități mici, integrate în lanțuri de producție ale investitorilor străini.

Cu pondere a sectorului industrial pe metodologia Eurostat, în 2013 România se afla pe primul loc în UE-28, fiind urmată de Cehia (31.8%), Slovacia (26.7%) și Irlanda (26.3%). Poate e șocant pentru români să afle asta, dar România are o pondere a sectorului industrial mai mare decât Germania (25,5%).

Tabel 3.

Tară	Cota Sectorului Industrial (%)*
România	34.3
Germania	25.5
Franta	12.8
Polonia	24.7
Bulgaria	25.2
Olanda	19.7
Suedia	18.8
Spania	17.5
Italia	18.3
Marea Britanie	14.3
EU-28	19.1

*Valoarea adăugată brută la prețurile de bază (% din valoarea adăugată brută totală), 2013

Conform metodologiei Băncii Mondiale, cota sectorului industrial¹⁹ ca valoare adăugată (% Produs Intern Brut) în România a fost de 43.2% în anul 2013 (o creștere de la 34.6% în anul 2003). Comparativ, la nivelul Uniunii Europene, Germania a înregistrat o pondere de 30.7% în 2013, de la 29.1% în 2003, Franța de 19.7%, de la 22.1% în 2003, iar Marea Britanie de 20.1%, de la 24% în 2003. La nivel mondial, Statele Unite au înregistrat în 2013 o valoare adăugată a sectorului industrial (%

19. Sectorul industrial cuprinde toate activitățile aferente standardelor internaționale de clasificare a activităților economice 10-45, incluzând valoarea adăugată din industria minieră, industria prelucrătoare, construcții, sectoarele de electricitate, apă și gaz. Datele, precum și activitățile economice conform standardelor ISIC 10-45 sunt disponibile la adresa <http://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.TOTL.ZS>.

PIB) de 20.5%, de la 21.4% în 2003, China de 43.7% (de 45.5% în 2003), iar Rusia de 36.3% în 2013, de la 32.6% în 2003.

Tabel 4.

Tară	Valoare adăugată (% PIB)* în 2013
România	43.2
Germania	30.7
Franta	19.7
Polonia	33.2
Bulgaria	27.9
Rusia	36.3
China	43.7
SUA	20.5
Olanda	22.2
Suedia	25.9
Italia	23.4
Marea Britanie	20.1

Sursa: Banca Mondială

*Sector Industrial, valoare adăugată²⁰ (% din PIB)

Problema majoră a României nu e că ne lipsește industria, ci că avem o economie încă subdezvoltată, mai asemănătoare cu cea a Rusiei și a Chinei decât cu cele ale țărilor dezvoltate. Adică industria reprezintă o bucată prea mare din PIB pentru că PIB-ul în sine este anemic. Serviciile care sunt baza economiilor dezvoltate sunt încă subdezvoltate în România. Salariile sunt mici și consumul intern redus, deci industria este încă o bucată mare din plăcinta care este economia României. Dacă am avea nevoie de "industrializare" ar fi în zona care deservește imediat serviciile, în nici un caz marea industrie consumatoare de energie.

S-ar putea să avem noroc și ieșirea din mentalitatea de insulă autarhică să fie favorizată de faptul că România ar putea avea curând mai mult energie decât consumă. Cum re-industrializarea e de fapt o vorbă goală bună de folosit de politicieni la conferințe, ceva tot va trebui să facem cu această energie, deci vom da drumul la export. Și așa ajungem la a doua temă pe care România trebuie să o urmărească în dosarul Uniunea Energetică.

20. Valoare adăugată a unui sector după însumarea unităților de producție și scăderea valorii factorilor intermediari de producție. Se calculează fără a face deduceri privind deprecierea activelor fabricate sau epuizarea și degradarea resurselor naturale.

IV.2 Coincidența perspectivelor și valorificarea potențialului din Marea Neagră

În 2019 – 2020 ar trebui să fie accesibil Coridorul Sudic al gazelor, marele proiect prin care Uniunea Europeană încearcă să aducă gaze din exteriorul UE ocolind Rusia. Sursele cele mai probabile sunt Azerbaidjan și Orientul Mijlociu (Iranul, dacă negocierile privind încălzirea relației dintre republica islamică și Occident vor avea finalitate). În România s-a vorbit mult despre acest coridor datorită proiectului Nabucco, unde Bucureștiul a fost jucător activ, și care trebuia să preia gazele din Azerbaidjan-Turcia și să le ducă prin Bulgaria – România – Ungaria la hub-ul regional din Austria. Nabucco a picat pentru că dictatorul azer (în ciuda curții rușinoase care i s-a făcut și din România) a preferat să semneze un contract cu un consorțiu rival lui Nabucco, care duce gazele din Turcia (TANAP) spre Grecia, cu destinație finală Italia. Comisia Europeană a renunțat să sprijine activ Nabucco după ce a apărut acest proiect rival, pentru că oricare dintre cele două proiecte atingea scopul inițial: aduceau gaze ocolind Rusia, deci Comisia trebuia să păstreze neutralitatea și să lase proiectele rivale să concureze. Nabucco a pierdut din această competiție.

Se preconizează deci că noul coridor va putea furniza gaze în Grecia aproape de anul 2020. Moment în care România poate lua și ea gaze din Bulgaria prin gazoductul pe care l-am tot amânat câtă vreme părea că le vom da noi gaze bulgarilor prin el, nu invers.

Dar mai important pentru România este potențialul din Marea Neagră. Estimat ca fiind egal cu cel din Marea Nordului, dar neexplorat din motive politice în trecut, gazul din Marea Neagră este de fapt cea mai importantă nouă frontieră energetică a Uniunii Europene dacă e să vorbim de potențial energetic intern. Noile descoperiri din Estul Mediteranei (Cipru) sunt complicat de exploatat din cauza problemelor politice cu Turcia și Ciprul de Nord. În Marea Neagră, România e cea mai avansată, Ucraina a pierdut acest tren odată cu anexarea Crimeii de către Rusia (și se vorbește prea puțin despre cum Rusia a pus mâna pe resurse energetice marine importante), Bulgaria este în urmă cu explorarea.

În 2012 OMV Petrom și ExxonMobil au anunțat că în Marea Neagră a fost descoperită o pungă de gaze cu o estimare de aproximativ 80 miliarde de metri cubi

(consumul național pe aproape șase ani). În octombrie 2015, Lukoil și Romgaz au anunțat că au primele rezultate ale explorării în perimetrul Trident, care ar putea conține 30 miliarde metri cubi. Lukoil deține 72% din asocieră, iar Romgaz 10%. Presa de la București a tins să relateze alarmat această știre, accentuând ironia că o companie rusească deține majoritatea în consorțiu. De fapt, este o veste bună. În primul rând că un alt perimetru, cu o altă companie decât consorțiul Petrom-Exxon, confirmă potențialul energetic al perimetrelor românești din Marea Neagră. În a doilea rând, Lukoil nu va putea ieși cu gazul din Marea Neagră decât prin sistemul național românesc de transport. Într-o formă diluată, discuția a avut loc și când a fost vorba despre Petrom/Exxon. Date fiind discuțiile la nivel OMV – Gazprom, a apărut în presa din România temerea că Petrom al putea trimite gazul din Marea Neagră prin proiectul rusesc South Stream (care atunci părea că se construiește). Petrom a semnat un memorandum cu statul român prin care garantează că va folosi sistemul național de transport. Licențele pentru explorare / exploatare sunt secretizate de statul român (au fost acordate la începutul anilor 90, în pachete mai mari), deci nu putem ști dacă există prevederi privind transportul. Oricum, iată un bun prilej de a deschide dezbaterea publică acest subiect – de ce sunt licențele secretizate? Dată fiind miza majoră care devine Marea Neagră pentru securitatea energetică a regiunii, nu ar fi normal ca opinia publică care sunt condițiile de acolo și care va fi impactul?

Evident, acum rămâne ca statul român, prin compania de stat Transgaz, să realizeze infrastructura prin care gazul din Marea Neagră să intre în sistemul energetic național – ar fi cu totul extraordinar să ne îngrijorăm de faptul că niște companii nu vor aduce gazul în sistemul nostru de transport pentru ca apoi să nu construim acest sistem.

IV.3 O agendă energetică estică pentru Republica Moldova și Ucraina

Dacă este undeva unde România ar trebui să proiecteze ambiție externă, locul acela e Republica Moldova. Vestea bună e că deja o face. Gazoductul Iași – Ungheni este un paradox în sine: România a târâgănat cât s-a putut legarea prin gazoducte de vecinii unde avea obligația legală de a o face (Ungaria, Bulgaria) dar a construit rapid un gazoduct către un vecin față de care nu avea această obligație. Dar e un paradox doar dacă nu cunoști importanța subiectului Moldova pentru

români. Bucureștiul – chiar sub două guverne foarte opuse – a arătat potențial de leadership, a atras interes și bani europeni în acest proiect plătit cea mai mare parte din fonduri românești. Gazoductul Iași – Ungheni a dat naștere unor neînțelegeri. S-a spus că nu există gazul necesar deci că deocamdată nu e folosit. Dar a afirma asta înseamnă a ignora realitatea geopolitică a problemei: este un proiect politic menit să reducă potențialul de șantaj al Rusiei asupra Moldovei. El urmează a fi continuat de noi proiecte de infrastructură în România (două stații de comprimare și *upgrade* la gazoductele interne – proiecte prinse în fondurile structurale primite de la UE în bugetul 2014 - 2020) și cu gazoductul Ungheni – Chișinău, unde Moldova negociază un împrumut european.

Pe partea de energie electrică e mai complicat, pentru că România s-a conectat la sistemul european de transport, pe când Moldova a rămas în urmă (în anii `90 România furniza electricitate Moldovei pentru că amândouă funcționau în sistemul vechi sovietic). E nevoie de investiții mari (aprox. 150 milioane euro) pentru a putea furniza electricitate Moldovei prin stații back to back – asta până când Moldova trece ea însăși în sistemul european de transport (ceea ce tehnic e greu de făcut fără ca Moldova să treacă odată cu Ucraina, de care e legată din vremea URSS). Cea mai sigură metodă pentru cel puțin viitorii 10 ani rămâne această soluție cu stații back to back care să facă compatibile sistemele de transport, dar pentru o asemenea investiție compania românească Transelectrica are nevoie de garanții. Cum Moldova este în acest moment 100% dependentă de importul de electricitate din Transnistria, guvernul moldovean ar trebui să ofere Transelectrica pachete de acțiuni la distribuitorul național de electricitate pentru a putea începe investiția. CRPE va lansa curând un raport special privind relația energetică România – Moldova, cu mai multe detalii.

Dat fiind că România a reușit să europenizeze proiectele energetice din Moldova, trebuie să insiste pentru dimensiunea estică a Uniunii Energetice. Propunerile inițiale ale lui Donald Tusk erau mai ambițioase decât forma finală a Comunicării, dar totuși idei există. Moldova și-a propus să adopte toată legislația energetică europeană, ceea ce înseamnă integrarea de facto pe piața energetică europeană. O simplă privire pe hartă arată că România e singurul vecin european al Moldovei, deci asta înseamnă integrarea energetică a Moldovei în piața românească de energie.

În ce privește Ucraina, ambiția României e mult mai mică. De fapt, putem vorbi de o lipsă de ambiție. În Programul Connectig Europe al Uniunii Europene apare un proiect (chiar pe lista celor prioritare) de construire a unui sens invers la gazoductul Rusia – Ucraina – România – Bulgaria – Turcia la Isaccea, astfel încât Ucraina să poată importa gaze din România. Asta ar fi posibil pentru că începând din decembrie 2015 expiră contractele de tranzit cu Rusia la una dintre cele trei linii de transport prin Dobrogea (următoarele două expiră în decembrie 2016 și în 2023²¹). Deci România va fi obligată să aplice legislația europeană de acces al terților la aceste conducte. Dacă România reușește să se lege la coridorul sudic prin Grecia – Bulgaria sau să scoată pe piață gazele din Marea Neagră, o conductă de dublu sens la Isaccea ne-ar putea transforma într-un jucător major în viitoarea criză a gazului din Ucraina (când Rusia va opri de tot tranzitul prin Ucraina, după ce va reuși să o ocolească, probabil prin Nord Stream). Slovacia a reușit să devină un jucător important în strategia europeană de salvare a Ucrainei pentru că poate în acest moment să aprovizioneze Kievul, nu există nici un motiv real ca România să nu joace această carte (care i-ar mări important strategică și i-ar aduce și bani). Totuși, oficialii români fie ignoră acest proiect fie îi sunt ostili – o formă de manifestare a mentalității de autarhie, nu vrem să dăm din gazul ”nostru” ucrainenilor (singurii cu care românii par a fi dispuși să împartă gazul sunt românii de peste Prut).

IV.4. Încurajarea investițiilor și decăpușarea companiilor de stat

Necesarul de investiții în domeniul energetic la nivelul UE este estimat de Comisie²² la 200 miliarde de euro pe an. Guvernul de la București estimează²³ pentru România un necesar de 100 miliarde de euro până în 2035.

Fără investiții, actualele rezerve ale României – peste 95% dintre ele fiind în zăcăminte onshore aflate în declin – vor fi terminate în 15 ani gazele naturale și în 23

21. ”Romania`s Energy Crossroads Program”, CEPA paper, în curs de publicare, consultat draftul din septembrie 2015.

22. Annika Hedberg, ”EU`s quest for energy security: what role for the Energy Union?”, European Policy Center, 2015.

23. Cifrele din acest paragraf sunt preluate din schița de strategie energetică națională publicată de Ministerul Energiei, care ar fi trebuit să fie primele capitole (diagnostic) din viitoarea strategie energetică națională onfinalizare strategiei nu a mai fost reluată sub actualul ministru.

de ani petrolul (luând în considerare rezervele confirmate versus consumul anual intern). În ceea ce privește energia, România are capacități teoretice de producție peste consumul intern, dar cele mai multe capacități au durată de viață în jur de 40 de ani.

Este nevoie de un cadru predictibil de impozitare pentru companiile private din domeniul energetic. În ciuda a ceea ce se vorbește insistent în spațiul public, redevențele nu sunt mici în România – 15% față de o medie UE de 11,7%²⁴. Statul încasează deja 60% din prețul plătit de consumatorii de benzină la pompă. Dar nu nivelul taxării în sine e problema, cât lipsa de predictibilitate și obiceiul tot mai frecvent de a anunța peste noapte taxe menite să acopere găuri la buget – taxa specială ”pe stâlp” care trebuia să fie temporară s-a permanentizat, plus o suprataxare menită să finanțeze infrastructura, iar guvernul anunță de mai mulți ani o schimbare a legislației redevențelor pe care o tot amână.

Pe lângă aceste probleme de ordine macro, sunt o sumedenie de probleme mai mici care întregesc imaginea unui stat care nu își propune să încurajeze investiții în domeniu. Dumitru Chisăliță a trecut în revistă²⁵ câteva dintre aceste obstacole:

- lipsa cadastrului și a înscrierii terenurilor în cartea funciară

- procedurile lungi, complicate și costisitoare de obținere a avizelor, autorizațiilor, acordurilor, licențelor

- deficiențe în funcționarea agențiilor de reglementare și deficitul de resurse umane

- lipsa de armonizare a legislației din domeniul energiei cu legislația construcțiilor și cu cea de mediu

- secretomania din domeniu, informațiile despre concesiuni și rezerve sunt tratate ca secrete de stat.

Dacă mediul privat este descurajat să investească, nu se poate spune că statul ar putea-o face prin companiile pe care le deține. Dimpotrivă, în opinia noastră prioritatea oricăror politici energetice naționale (și urmărirea acestei priorități de către România pe

24. Deloitte, ”Observation on royalties and similar taxes – ‘An updated overview’ - Oil and gas upstream in Europe”, Septembrie 2015.

25. Dumitru Chisăliță, ”Strategia Energetică Pentru Români: 8 bariere în calea investițiilor în sectorul energetic și tot atâtea potențiale soluții”, blogul propriu, 17 Martie 2015.

agenda europeană) este un program de decăpușare, îmbunătățire a guvernantei corporative și investiții la întreprinderile de stat, care dețin o pondere importantă din sectorul energetic (44%, plus participații minoritare în alte companii).

Datoriile totale ale companiilor de stat se ridicau în 2012 la 7,7% din PIB. De atunci a mai scăzut ușor, dar doar pentru că guvernele au decis anularea unor datorii care în mod evident nu se mai aștepta nimeni să fie încasate. În vreme ce datoriile acestor companii reprezintă echivalentul bugetului educației și sănătății la un loc, profitul operațional al tuturor întreprinderilor de stat reprezenta în 2013 doar 0,4% din PIB. Cea mai mare parte din această cifră provine de la doar câteva întreprinderi mari, perle ale coroanei (de exemplu, Romgaz), cele mai multe din restul fiind pe pierdere. Vorbim de companii care se bucură de monopoli naturali / legale sau de privilegii de piață și totuși contribuția lor la bogăția națională este infimă.

Dezbaterile despre energie în România sunt prinse mereu între planuri grandioase și posibilități limitate. Se cere insistent finalizarea strategiei energetice. Se fac planuri despre cum România ar trebui să fie nod de distribuție a energiei în regiune sau despre cum România are nevoie, mai mult, să fie pivotul între noile bazine de energie necontrolate de Rusia: Marea Neagră și Marea Caspică. Să fim ambițioși e un lucru bun. Problema e că instrumentele de aplicare a acestor strategii și planuri ar trebui să fie tocmai companiile naționale din domeniul energetic, care suferă de aceleași probleme majore ca sectorul public în general: politizare și lipsă de responsabilitate. Pot să viseze politicienii români câte hub-uri energetice sau roluri de pivot regional doresc, până nu pun ordine în companiile energetice de stat, este timp pierdut în reuniuni și conferințe fără finalitate.

Adevărul este că nici un guvern nu a demarat de bunăvoie curățenia în acest domeniu, pentru că partidele politice văd în companiile de stat în primul rând surse de căpușare și rente. Cea mai serioasă tentativă a fost făcută în 2011 prin acordul de împrumut cu FMI, Banca Mondială și Comisia Europeană, care a prevăzut condiționalități legate de îmbunătățirea managementului companiilor publice. Ordonanța de Urgență 109 / 2011 (care nu a fost adoptată nici până acum de către Parlamentul României sub formă de lege) a fost denumită de presă "a managerilor privați". Dar era mai mult decât atât, prevedea în esență proce-

duri de selecție și numire a consiliilor de administrație și a directorilor numiți politic (și schimbați la fel) cu administratori și directori profesioniști, recrutați transparent, angajați cu contract de mandat, pe baza unor obiective de performanță.

Un raport²⁶ oficial (comisionat de Banca Mondială, scris pentru Ministerul de Finanțe) care evaluează implementarea ordonanței trage concluzia că "progresul înregistrat în vederea implementării este dezamăgitor". Doar 33 de întreprinderi de stat au început procesul de implementare pentru că atâtea au fost cuprinse în monitorizarea creditorilor internaționali – și dincolo de această monitorizare statul român nu a făcut nimic să implementeze propria ordonanță și la restul de companii de stat – adică la restul de 97% din totalul celor existente. Din cele 33 de companii care au făcut ceva pași, spune raportul Dochia, "majoritatea consiliilor de administrație astfel numite au fost curând desființate din diferite motive. Membrii consiliilor de administrație care au fost înlăturați din aceste funcții au fost înlocuiți cu membri interimari". Asta pentru că interimarii pot fi oricând înlocuiți de miniștri.

Elita politică a găsit imediat o cale de ocolire a ordonanței, chiar și în puținele cazuri în care au început totuși implementarea. Oamenii sunt schimbați la orice remaniere guvernamentală, chiar dacă rămâne aceeași coaliție și același prim-ministru, o schimbare a unui membru al executivului determină schimbări în serie în managementul și boardurile companiilor. Conform calculelor prezentate în raportul Dochia, durata medie a mandatelor în companiile de stat românești e de 2-3 ani, mai puțin de jumătate decât media companiilor de stat din țările OECD (6 ani).

Conform acordului cu cei trei creditori internaționali, urmau a se face 13 listări la bursă ale unor companii de stat. Dintre acestea s-au realizat numai cinci, toate ale unor companii din sectorul energetic (rapoartele de evaluare constată că în general impactul reformei a fost mai vizibil în zona energetică decât în celălalt sector major unde statul deține companii marii - transporturile). Din cele cinci listări reușite, patru s-au făcut

26. Aurelian Dochia și alții, "Evaluarea implementării Ordonanței de Urgență nr. 109 / 2011", Raportul a fost comisionat în cadrul programului de asistență al Băncii Mondiale, având destinatari Ministerul de Finanțe, care l-a făcut public. Forma publicată nu indică data, din context se deduce că ar fi vorba despre prima parte a anului 2015. Surse din sistem ne-au precizat că Ministerul de Finanțe a luat decizia publicării la nivel informat, exasperat de lipsa de interes în alte instituții față de reforma companiilor de stat.

de către guvernul Boc, în primii ani de implementare a acordului cu FMI – BM – CE, apoi interesul a scăzut. Guvernul Ponta a făcut o singură listare: listarea Electrica la bursa de la Londra.

Ideea listărilor la bursă a fost aceea ca statul să rămână acționar, dar să vândă pachete minoritare prin care să atragă bani de investiții și să transparentizeze funcționarea companiilor. Diversificarea acționariatului prin listare aduce după sine multe cerințe de raportare și control specifice pieței de capital și impune auditări serioase ale respectivelor companii. Noii investitori acționari minoritari numesc o parte din consiliile de administrație (fiind deci interesați de buna funcționare a companiei și pot opri abuzurile reprezentanților statului-acționar în caz că aceștia încearcă direcționarea politică a fondurilor companiei). O schemă din care ar avea toți de câștigat: cetățenii – compania – investitorii. Singurii care pierd sunt politicienii, care rămân fără o sursă de rente. Drept urmare au început să saboteze sistemul.

În primul rând, blocând restul listărilor care trebuiau făcute la bursă. Chiar și în unele companii deja listate se încearcă deturnarea procesului. Electrica a reușit să atragă nu mai puțin de 496 de milioane de euro prin listarea de la Londra – noii investitori au numit proprii reprezentanți în board și a existat o înțelegere cu statul (reprezentant în board) ca banii să fie investiți în operațiunile de modernizare a patrimoniului companiei. După schimbarea ministrului care a făcut listarea la bursă (Răzvan Nicolescu) un nou ministru, din aceeași coaliție de guvernare, a început să șicaneze noul board, iar în decembrie 2015 este programată o Adunare Generală a Acționarilor (unde ministerul este cel mai mare membru) prin care ministerul va încerca să schimbe oamenii de acolo²⁷. S-a ajuns la această "soluție" brutală după ce ministerul a încercat o schemă mai puțin evidentă – mărirea numărului de membri ai boardului – dar acea tentativă a eșuat, așa că ministrul a renunțat la scrupule și nici nu mai încearcă măcar să păstreze aparența de bună guvernantă. Evident, miza sunt exact cei 496 de milioane care se cer deturnați și numirea conducătorilor filialelor locale ale Electrica, unde activul local de partid avea deja candidați (noul board rezultat din listare a propus externalizarea achizițiilor companiei și încetarea unor programe de investiții inutile, precum și proceduri clare de anga-

27. Claudia Pirvoiu, "Ministerul Energiei nu-si mai ascunde intentiile. A cerut direct schimbarea administratorilor independenti de la Electrica", 15 octombrie 2015, Hotnews.ro.

jare). Cazul Electrica poate reprezenta un precedent foarte grav, în care statul român reușește o listare pe o bursă mare, atrage mulți bani de la investitori majori, cu promisiunea că banii vor fi folosiți responsabil și compania decăpușată, apoi la prima schimbare de ministru totul este anulat. Acest scenariu (care mai poate fi încă prevenit) poate compromite nu doar listarea Electrica, ci și orice tentative ale statului român de a căuta investiții prin vânzarea de pachete de acțiuni pe marile burse ale lumii.

Pentru că eșecul OU 109 de a produce schimbare sistemică este evident (deși au fost cazuri punctuale de schimbări în bine), programul de monitorizare al instituțiilor financiare internaționale a agreat cu guvernul o serie de schimbări legislative – care ar trebui adoptate de către Parlament atunci când ordonanța ajunge în cele din urmă să fie transformată în lege. Guvernul român a acceptat noua propunere legislativă, cu unele amendamente. Principala miză ar fi creșterea transparenței și a responsabilității în sistem. De pildă, statul ar trebui să înmâneze scrisori de așteptări candidaților care aspiră să facă parte din consiliile de administrație ale companiilor pe care acesta le controlează. Aceste scrisori ar trebui să fie documente publice, nu așa cum propune actuala variantă a amendamentelor - să fie cunoscute numai de ministere și de conducătorii companiilor – în mod evident e nevoie de responsabilizare publică a oamenilor care reprezintă statul în companii. Prin acest mandat oferit transparent, statul ar trebui să seteze obiectivele mari de dezvoltare pe care se așteaptă ca noii membri ai consiliilor de administrație, selectați profesionist, să le atingă. Dincolo de aceste obiective, reprezentanții statului ar trebui să fie liberi de interferențe din partea instituțiilor în activitatea de zi cu zi.

În mod cu totul nefericit, Guvernul a adăugat la proiectul legislativ ideea unei liste de companii care ar trebui să fie exceptate de la aplicarea Ordonanței – evident, se pleacă de la premisa optimistă că în noua variantă actul legislativ chiar se va aplica universal (nu doar la 33 de companii ca până acum), deci e nevoie să punem la adăpost anumite companii de stat, să nu cumva să fie profesionalizate. Ministerele nu s-au pus de acord cu conținutul listei, fiecare ministru vrea să-și excepteze propriile companii, deci propunerea de act legislativ propusă în dezbateri publice nu conține nici o listă, doar se anunță că va exista una. Ideea unei liste de excepții este absurdă și nu ar trebui să existe nici una: profesionalizarea unor companii este un lucru

bun în sine și nu înțelegem de ce anumite companii ar trebui a priori exceptate. Nu există nici un temei rațional pentru așa ceva, iar tentativa unor ministere de a declara propriile companii ca fiind ”strategice” este o altă absurditate – nu există domenii ”strategice” unde companiile trebuie să fie prin definiție prost conduse și perdante. Nici măcar sectorul de producție de armament, care în mod paradoxal este o gaură neagră în România când în toată lumea producătorii de armament sunt în topul eficienței și a profiturilor. Dimpotrivă, este în interesul strategic al statului român și al cetățenilor români ca absolut toate companiile de stat să fie eficientizate.

În 22 octombrie, ministrul de Finanțe Eugen Teodorovici a făcut o declarație²⁸ interesantă: ”Am vorbit cu Banca Mondială, chiar și cu BERD, pentru a prelua ei întregul proces de aplicare a OUG 109. Noi am luat decizia politică de a duce la capăt reformele structurale, urmând să derulăm prin Banca Mondială și cu BERD toate procedurile. Cele două instituții au experiență, sunt transparenți și nimeni nu-i va putea acuza de interese. Până la sfârșitul lunii octombrie vom avea situația clară a companiilor de stat, iar în noiembrie sperăm să semnăm memorandumul cu Banca Mondială și cu BERD. FMI e total de acord cu această idee”. Declarația lui Teodorovici este una excepțională: practic statul român recunoaște că nu se poate ocupa de această problemă și că trebuie externalizat procesul de implementare a OU 109. Este un prim pas bun. Oamenii din sistem nu au înțeles foarte clar care este intenția ministrului, adică ce anume dorește să dea Băncii Mondiale (e neclar de ce a implicat BERD în povestea aceasta), unii au înțeles minimal – BM va asista Ministerul de Finanțe în elaborarea normelor de aplicare ale noului act normativ, alții au înțeles, cu speranță, mai mult, anume că BM va face numirile din parte statului în management și consilii de administrație și va formula mandatele reprezentanților statului acolo.

Considerăm că recunoașterea eșecului este binevenită, dar soluția cu Banca Mondială nu e chiar sustenabilă. Instituția nu are resurse să înlocuiască statul român în acest proces. În plus, din trinomial FMI – BM – CE care au promovat inițial OU 109, Comisia Europeană este cea care are un mandat comprehensiv și permanent de a monitoriza politicile economice ale României,

²⁸ Citat în Dan Popa, ”Guvernul va lăsa de luna viitoare pe mana Bancii Mondiale și a BERD aplicarea legii privind guvernanta corporatista a companiilor de stat”, 22 octombrie 2015, Hotnews.ro.

prin Pactul Fiscal (slaba performanță a companiilor de stat afectează macrostabilitatea) și prin Semestrul European, cadru în care se elaborează rapoarte anuale de analiză, ultimul dintre ele acoperind în cazul României în extenso problematica companiilor de stat. Pe de altă parte, măsurile executive trebuie adoptate de instituții ale statului, nu putem transfera suveranitatea complet unei instituții internaționale în astfel de chestiuni. OU 109 a creat la Ministerul de Finanțe un mecanism de monitorizare a companiilor de stat, dar resursele sale și mandatul sunt limitate. Aici trebuie lucrat, modul în care statul român creează structura instituțională de reprezentare și control public în companiile publice este un punct cheie. Raportul Dochia propune înființarea unei Agenții de Coordonare a Acționariatului, o idee ce merită reținută.

Însă, care este problema de fond pentru care a eșuat reforma guvernantei corporative în întreprinderile de stat? Interesul elitei politice de a menține starea de căpușare a acestora. Problema fiind politică, nu se poate rezolva oricâte schimbări se fac la nivel tehnic. Este relevant faptul că același guvern care negociază cu Banca Mondială o schimbare legislativă benefică per total și se declară ferm decis, prin ministrul de Finanțe, să continue reforma, a făcut o singură listare la bursă din cele 13 promise (și aceea prin insistența unui om care acum nu mai e ministru), iar după ce a reușit listarea, același guvern (prin înlocuitorul celui pomenit) se chinuie să re-căpușeze compania respectivă. Este o poveste ilustrativă pentru cum politica strategică de reformă este distrusă de structuri de interese meschine chiar din interiorul guvernului. De fapt, nimic nu ne garantează că dacă statul va trebui să asigure scrisori de așteptări, fie ele și publice, reprezentanților săi în companii nu va face un exercițiu strict formal și nu va continua să intervină în activitatea lor. Dimpotrivă, din experiența de până acum putem fi aproape siguri că exact așa va face. Așa cum nici implicarea Bancii Mondiale (deși un pas înainte față de situația curentă) nu garantează că abuzurile vor putea fi oprite.

Dacă problema e controlul politic, atunci trebuie diluat acest control. Soluția pe care o propunem e următoarea:

1) Centralizarea participărilor statului într-un Fond Suveran sau într-o Agenție de Coordonare a Acționariatului (propunerea Dochia). Această structură ar urma să preia atât acțiunile de la ministere și alte autorități, cât și rolul de supraveg-

here a guvernanței care acum e la Ministerul de Finanțe.

2) Controlul Fondului / Agenției să se facă printr-un Board cu mandat de 6 ani (care să se extindă dincolo de ciclurile electorale), unde statul român să aibă 30% din locuri, Comisia Europeană 30%, iar FMI și Banca Mondială câte 20%. În acordul de înființare se pot stabili mandatele generale ale Fondului (eficientizare, îmbunătățirea guvernanței corporative, privatizare acolo unde se dorește). Este important ca statul să fie minoritar în primii ani – ca o urmare a recunoașterii incapacității proprii de a performa. Evident, celelalte detalii și procentaje pot fi discutate, e doar o schiță de propuneri. Aranjamentul poate fi unul temporar, urmând ca Boardul co-numit de România și cei trei creditori să poată fi transferat din nou autorităților române când anumiți indicatori de performanță și garanții de sustenabilitate vor fi îndepliniți (și nu înainte de asta, deci să nu existe o perioadă pre-stabilită pentru predarea mandatului).

În orice caz, performanța acestor companii, și a conducerilor acestora, (indiferent dacă reușim schimbarea majoră să le unificam guvernanta într-un singur fond/ agentie) trebuie mult mai atent monitorizată și expusă public. În prezent, ca să vezi dacă și în ce măsură conducerile companiilor și-au îndeplinit obiectivele de performanță, și câți bani au primit pentru asta, trebuie să treci prin furcile caudine a zeci de acte, rapoarte și addendum-uri la rapoarte, ascunse prin secțiuni care de care mai obscure ale website-urilor respectivelor companii. În puținele cazuri, fericite, când aceste informații sunt totuși publice. Toate aceste informații trebuie accesibilizate urgent și publicate într-un format unitar.

Despre autori:

Cristian Ghinea este membru al Consiliul Director al Centrului Român de Politici Europene.

Ludmila Gamurari este directoarea filialei din Republica Moldova a Centrului Român de Politici Europene.

Acest raport a fost publicat în cadrul proiectului „**Influenți, alerți și informați în negocierile din UE – Expertiză și consultare în politici europene**” finanțat prin granturile SEE 2009 – 2014, în cadrul Fondului ONG în România.

Proiectul a beneficiat de cofinanțare din partea OMV Petrom.

Opiniile prezentate aparțin exclusiv autorilor și nu atrag răspunderea partenerilor, donatorilor sau altor instituții.